

3. Мазур О. Дитячі страхи / Оксана Мазур // Психолог. – 2007. – № 39. – С. 15-19.
4. Орлов А. Б. Психологические механизмы возникновения и коррекция внушённых детских страхов / А. Б. Орлов, Л. В. Орлова, Н. А. Орлова // Вопросы психологии. – 2011. – № 3. – С. 17-32.
5. Пов'якель Н. І. Психологія дитячих страхів / Надія Пов'якель, Оксана Склярєнко. – К. : Шкільний світ, 2011. – 128 с.
6. Прищепа Т. Страхи дітей / Тетяна Прищепа // Психолог. – 2007. – № 9. – С. 10-13.
7. Супрун Н. Дитячі страхи / Надія Супрун // Психологічна газета. – 2006. – № 19. – С. 18-21.

УДК 159.922.7

Богданова К. Д.

Особливості самосвідомості сучасного підлітка

Анотація. У статті надано опис шляхів емпіричного дослідження та представлено результати діагностики самосвідомості підлітків. Дано аналіз особливостей розвитку самосвідомості сучасних підлітків у порівнянні з його показниками у підлітків ХХ століття.

Ключові слова: самосвідомість підлітка, само ставлення, самооцінка, рівень домагань.

Аннотация. В статье представлено описание путей эмпирического исследования и представлены результаты диагностики самосознания подростков. Данный анализ особенностей развития самосознания современных подростков по сравнению с его показателями у подростков ХХ века.

Ключевые слова: самосознание подростка, самоотношение, самооценка, уровень притязаний.

Summary. The article description by empirical research and presented results of diagnostic self adolescents. The analysis features of consciousness of modern teenagers compared with its performance in adolescents twentieth century.

Keywords: identity teenager, self-attitude, self-esteem, level of aspiration.

Напружений соціальний, екологічний та демографічний стан в сучасному суспільстві сприяють частому виникненню різних порушень у поведінці підростаючої молоді. Ці фактори викликають нагальну необхідність постановки та розв'язання проблеми виховання підлітка [3]. Загальноприйнятою в науці є думка про те, що самосвідомість – основне новоутворення підліткового віку. Самосвідомість виступає як структура, що визначає особистість, її розвиток, визначає поведінку підлітків. Між тим, питання розвитку самосвідомості підлітка в сучасних умовах соціалізації залишається недостатньо дослідженим. Особливо відчутною є потреба в розробці комплексних засобів психодіагностичного й корекційного супроводу розвитку самосвідомості учнів підліткового віку [2]. У контексті прикладного розв'язання таких завдань необхідним є визначення шляхів

кваліфікованої діагностики особливостей самосвідомості підлітків в сучасному соціальному середовищі, розробки новітніх методик підтримки її розвитку у цілісній системі загальноосвітнього шкільного виховання. Саме тому в даній роботі ми ставили перед собою мету розробити методику комплексної діагностики самосвідомості підлітка та виявлення особливостей її розвитку на сучасному етапі розвитку суспільства.

Теоретичний аналіз окресленої проблеми дозволяє констатувати відсутність окремої методики, за допомогою якої можна досліджувати самосвідомість, оскільки в психології прийнято розглядати самосвідомість як інтегративне поняття, що включає різні компоненти. Центральними компонентами визнано самоствавлення і самооцінку. Тому діагностику особливостей самосвідомості сучасних підлітків було проведено за допомогою методики дослідження самоствавлення Р. С. Пантілеєва та методики діагностики самооцінки та рівня домагань Дембо-Рубінштейн [1].

У дослідженні були задіяні 40 підлітків віком від 14 до 15 років.

Результати емпіричного дослідження самоствавлення підлітків за методикою Р. С. Пантілеєва представлені в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати дослідження самоствавлення сучасних підлітків

Показники	Рівні розвитку	Кількість досліджуваних(%)
Самоповага	Високий	35
	Середній	50
	Низький	15
Аутосимпатія	Високий	30
	Середній	50
	Низький	20
Внутрішня невлаштованість	Високий	40
	Середній	55
	Низький	5

Аналіз отриманих даних дозволяє констатувати, що високий рівень самоповаги спостерігається у 35 % досліджуваних, середній у 50 % , та низький у 15 %. Самоповага визначає загальний тонус, стан, настрій, плани, активність дитини. Високий рівень самоповаги супроводжується позитивними емоціями: радістю, задоволенням, упевненістю, позитивною спрямованістю на людей. Знижена самоповага здатна зробити поведінку підлітка хворобливою, нестійкою, спровокувати хибну поведінку. Підліток починає гостро реагувати на все, що зачіпає самооцінку – критику, сміх, легко ображається, починає віддавати перевагу самотності. Про вражену самоповагу, або середній рівень розвитку самоповаги, може свідчити прагнення підлітка уникати провідних ролей у колективі, гіпертрофована потреба у схваленні. Виникають прояви надмірної самовпевненості або навпаки невпевненості в собі, підвищеної тривожності, образливості, невдоволеності собою, вразливості.

Аутосимпатія – уявлення про себе як до самоцінності. Це почуття, пов'язані з симпатією – неприязню, привабливістю – непривабливістю суб'єкта для самого себе. Високий рівень аутосимпатії демонструють 30 % досліджуваних, середній – 50 % , низький – 20 %. Слід зазначити, що високий рівень аутосимпатії може супроводжуватись почуттям надмірної симпатії та привабливості суб'єкта для самого себе. Середній рівень аутосимпатії може свідчити про почуття адекватної симпатії та привабливості суб'єкта для самого себе. Низький рівень свідчить про неприязнь та непривабливість суб'єкта для самого себе.

Високий рівень внутрішньої невлаштованості було виявлено у 40 % досліджуваних, середній у 55 %, низький у 5 %. Високий рівень внутрішньої невлаштованості свідчить про те, що підліток має пригнічений стан, безпричинне занепокоєння та незадоволення самим собою. Середній рівень супроводжується внутрішньою конфліктністю, самозвинуваченням, що пов'язане з негативним самооставленням. Низький рівень внутрішньої невлаштованості супроводжується адекватним занепокоєнням і незадоволенням самим собою.

Результати діагностики самооцінки та рівня домагань сучасних підлітків представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Результати діагностики самооцінки та рівня домагань сучасних підлітків

Показник	Рівні розвитку	Кількість досліджуваних (%)
Самооцінка	Високий	30
	Середній	58
	Низький	12
Рівень домагань	Високий	38
	Середній	50
	Низький	12

Результати дослідження свідчать про те, що високий рівень самооцінки спостерігається у 30% досліджуваних, середній у 58 %, низький у 12 %; високий рівень домагань у 38 %, середній у 50 %, та низький в 12 %.

Отже, високий рівень розвитку самооцінки свідчить про те, що підліток з таким типом сприйняття своєї особистості схильний перебільшувати власні гідності й успіхи. Іноді це супроводжується властивістю применшувати здібності інших. Середній рівень самооцінки, супроводжується адекватним сприйняттям своїх здібностей та успіхів. Середній рівень свідчить, про адекватну оцінку своїх можливостей, та про відсутність комплексу переваги чи неповноцінності. Низький рівень свідчить про те, що у зв'язку з недооцінюванням своїх можливостей в особистості починає проявлятися комплекс неповноцінності. За наявності комплексу неповноцінності особистість втрачає самоповагу і у неї починає проявлятися сором'язливість, невпевненість та інші негативні якості.

З метою з'ясування особливостей самосвідомості сучасних підлітків було проведено порівняльний аналіз показників досліджуваного явища за результатами проведеної нами діагностики та результатами отриманими дослідницею О. В. Камінською [3]. В статті О. В. Камінської [3] представлено результати теоретичних та емпіричних досліджень із питання особливостей оцінних компонентів самосвідомості підлітків ХХ сторіччя. Проведений аналіз дозволив з'ясувати виділити відмінності між рівнями розвитку підлітків ХХ ст.. з сучасними підлітками за показниками самоставлення (табл. 3) та показниками рівня розвитку самооцінки та рівня домагань (табл. 4).

Результати досліджень О. В. Камінської свідчать, що у ХХ ст. високий рівень самоповаги спостерігався у 10 % підлітків, середній – 37 % та низький – 53 %. Високий рівень аутосимпатії було виявлено у 25 %, середній – 38 %, низький – 37 %. Високий рівень внутрішньої невлаштованості – 20 %, середній – 25 %, низький – 55 %.

Таблиця 3

Особливості самоставлення підлітків ХХ століття

Показники	Рівні розвитку	Кількість досліджуваних (%)
Самоповага	Високий	10
	Середній	37
	Низький	53
Аутосимпатія	Високий	25
	Середній	38
	Низький	37
Внутрішня невлаштованість	Високий	20
	Середній	25
	Низький	55

Таблиця 4

Особливості самооцінки та рівня домагань підлітків ХХ століття

Показник	Рівні розвитку	Кількість досліджуваних (%)
Самооцінка	Високий	25
	Середній	40
	Низький	35
Рівень домагань	Високий	50
	Середній	40
	Низький	10

Результати дослідження досліджень О. В. Камінської свідчать про те, що у підлітків в ХХ ст. високий рівень самооцінки спостерігався у 25 % досліджуваних, середній – 40 %, низький – 35 %; високий рівень домагань був характерний для 50 % підлітків, середній – 40 %, низький – 10 %.

Проаналізувавши результати емпіричного дослідження дійшли висновку про те, що в порівнянні підлітками ХХ століття, сучасні підлітки мають вищий рівень розвитку самоповаги, аутосимпатії та самооцінки, водночас, нижчі результати за рівнем розвитку внутрішньої невлаштованості та рівня домагань. На наш погляд, такому положенню може сприяти активна реалізація в шкільній практиці принципів гуманістичного, розвиваючого навчання, впровадження в учбовий процес ефективних шляхів формування адекватної самооцінки та системи корекційно-розвивальних впливів, спрямованих на підвищення адекватності самоставлення в підлітковому віці підвищують рівень розвитку самосвідомості підлітків.

Список використаних джерел

1. Адлер А.Р. Практика и теория индивидуальной психологии/ А. Р. Адлер // Москва: Изд-во Института Психотерапии, 2007. – 214 с.
2. Эйдемиллер Э. Г. Психология и психотерапия семьи/ Э. Г. Эйдемиллер, В.Юстицкис.– 4-е изд., перераб. и доп. – СПб. ; Москва: Питер, 2008. – 668 с.
3. Камінська О. В. Взаємозв'язок оцінних компонентів самосвідомості та емоційно-ціннісного самоставлення / О. В. Камінська // Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. С.Д. Максименка. – 2005. - Т. 7, вип. 6. – С. 144-155.

УДК 159.9

Гомон Є. О.

Особливості розвитку уваги молодшого школяра в процесі навчальної діяльності

Анотація. В статті проаналізовано підходи до вивчення уваги в психології. Показано психологічні особливості розвитку уваги молодших школярів. Розкрито взаємозалежність між рівнем навчальних досягнень учнів та рівнем продуктивності, стійкості і розподілу уваги.

Ключові слова: увага, навчальна діяльність, продуктивність, стійкість, розподіл уваги.

Аннотация. В статье проанализированы подходы к изучению внимания в психологии. Показано психологические особенности развития внимания младших школьников. Раскрыто взаимозависимость между уровнем знаний учащихся и уровнем производительности, устойчивости и распределения внимания.